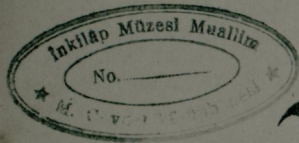

ایگزینی جلد

صافی : ۴۱

۲۵ نوسان ۱۹۱۸

تیکلی مخموسه

کمی تأملی اولان ایشاره یاتیریلرسه - ملی سائده خدمت ایدیه جکنه ، لسان و وزن صنعت کی ملی و وطن پرور اوله جفته ، حتی ، خود کابلدن باشقه بر دیووسی اولمایان صاحبزنی ملی و وطن پرور یاهجفته قائم اولدم . احواله ، بوئدن سوکرا ، ملی سائدری کو سترمک ایچون ، یالکز (دبی دیله اویان ، دبی دیغه اویان) دینه یه جکر ، یوکارده (پارسی پارامه اویان) دستورنی علاوه ایدیه جکر .

ضیا کوک آلب

لسانیات

قولااندیغیز تورکجه یازینک منشائی

ایوم قوللاندیغیز تورکجه یازینک منشائی کتانهجه یازیدر . بونی ایات اتمک ایچون ، حروف عربیه نامیه معروف تورکجه حرفلرک منشائی آرامق لازم کلیر .

عرب لسانک بیشکنک ، عربستان شهبه زهره سی اولدیی معلومدر . عربستانده ، باخصوص اسکی زمانلرده یاشامش عربلرک لسانی بر اولوب فرقلی ایدی . بوفرق ، عربستانک جنوب و شمال طرفلرده بارز بر سورده تظاهر ایتشدر . ایشته بونک ایچوندرک السه سامیه ، عربستانک جنوب و شمالنده تکلم ایدیلان لسانلره کوره ، عربجه ، جنوبی و شمالی عربجه نامیه ایکی قسه آیرمشدر .

جنوبی عربجه ، عربستان شهبه زهره سنک معین ، سبا ، حیر و دیگر بعض جهتلرده تکلم ایدیلرک ، یازینی آتئق کتانهلر معرفتله معلوم اولمشدر . جنوبی عربجه الفبا حرفلرینک اکثریسی ، کتانهجه الفبائک حرفلرینه قرائتی وار ایهده ، برنجیلرک کتانهجندن چیققدلری ویا دها اسکی اولوب ایزلری قاللامش دیگر بر الفبائن انکشاف ایتدکاری معلوم دکلددر . جنوبی عربجهده (۱)، (و)، (ی) حرفلری صائته اولدق کو ستریلور ، حالبوکه شمالی عربجهده ، یعنی ایوم تکلم اولسان عربجهده ، بو اوچ حرف هم صائته هم صامتدر . جنوبی عربجهنک بو اصولنک (۱)، (و ، ی) صائته اولدق قوللانی اصولی (برقیسی) ، شمالی عربجهنک بعض کلهلری ایله اعلان قواعدنه مشاهدده اولنور .

اک اسکی شمالی عربجه کتانهلر ، شیمیدکی عربجه یازی ایله یازیلوب جنوبی عربجه یازی به قرائتی اولان و شیمیدی قدر تأملیه اوقونمایان بر الفبا ایله یازلمشدر . بونکی کتانهلر وسطی عربستان ایله حوران آرمسند کاتر برعاده بولمشدر . شمالی عربجه یازی ایله یازیلان کتانهلرک اک اسکیسی ، میلادک ۳۲۸ سنه سندنه ، صرا القیس ابن عمر یاخود امروالقیس (۱) تسیمیه

[۱] مرء ، عبد دیکددر ، قیس بر معبودک اسمیدر . امروالقیس نامیه ، زمان جاهلیتده یاشامش برشارلرک اسمی دخی وارددر .

اولانن برامیرک هزاری اوزرنده حک ایدلش وشام شریفک جنوب شرقده کائناتلره ناحیه سنده بولمشدر [۱] بو کتانهجندن غیری جاهلیت زماننه عالم اسکی کتانه وارددرک ، یازیلری عربجه یازینک اک ساق نوعی تشکیل ایدن خط کوفیدر . بو صوک خط ، جرئتک ایلک عصرنلندن اعتباراً دها بسیط ، یووارلاق وایشلک برشکی آلفه باشلامش بوئدن خط نسخی میدانه کلشدر .

مصرده ، جرئتک برنجی عصرینه عالم خط نسخی ایله یازلش متعدد عربجه یاپیروس کاغذلری بولمشدر . بو یاپیوسلرک بر قسی عربجه و یوناچه و قسم اعظمی یوناچهدر . اک چوغنی خراج مقبوضارندن عبارت اولان بو وثائق ، مصر حکومت مأمورلری طرفندن یازلمشدر . عربلر مصری اشغال ایتدکاری وقت ، امور حکومتی اداره ایدن قبعلی مأمورلری یرلرنده ایفا ایتلر ایدی . قبعلی مأمورلر ، امور رسیده یوناچه یی استعمال ایتدکاری ایچون ، عربجه تمیم ایدنجیه قدر ، یوناچه ایله عربجه یی قوللانشدر .

شیمیدکی عربجه یازینک اساسی اولان خط کوفی ، نبط [۲] یازیلندن چیقمشدر . نبط یازیسله یازلش کتانهلرک اک اسکیسی قبل المیلاد تقریباً ۴۰ سنه سنده عائددر . بو کتانهلرده ک اسملرک عرب اولسنه نظرأ ، تطبیلرک عرب اولدقلری و آراجیه یی آتئق یازی لسانی اولدق استعمال ایتدکاری استدلال اولنور . آراجیه یازی بکی واسکی اولق اوزره ایکی نوعدر . نبطیه یازینک ، بکی آراجیه ایلی و مشابیه وارددر . بکی آراجیه ، اسکی آراجیه یازی ، اسکی عربجه واسکی کلشدر . اسکی آراجیه یازی ، کتانهجه یازینک اک اسکی فنیکیجه بو صوکنجی ، کتانهجه یازینک اک اسکی شکلرینه مشاهددر . [۳]

یوفاورده ک مطالعانه عطفأ ، عربجه حرفلرک منشائی نبطیه ؛ نبطیه یازینک منشائی ، آراجیه ؛ آراجیه یازینک منشائی ، عربجه و فنیکیجه بویو ایکی صوک یازینک منشائی کتانهجدر . بناء علیه ، مادامک قوللاندیغیز تورکجه یازی عربجه یازیدر ، احوالهده تورکجه یازینک منشائی کتانهجدر .

بالاده ، غیر سامی برلسان اولان تورکجه یازینک سامی برلسان اولان عرب یازینسه مناسباتی و بناء علیه تورکجه یازینک منشائی عرب یازینی اولدیی کو ستردرک .

Handbuch der M. Lidzbarski [۲] f phemeris für semi, M. Lidzbarski [۲] tische Epigraphik . جلد ۲ ، صحیفه ۲۴ . [۲] نبط مملکتی ، شمالی عربستانه حاکم اولمش و بعضاً حورانله حتی شام شریفه قدر امتداد ایتش اولان اراضی احتوا ایدر . پای تختی وادی موسی (Petra) در .

Handbuch der M. Lidzbarski [۲] nordsemitschen Erigraphik جلد (لوحه قسی) . بو اثرده ، یازی شکلرینک قربت و مناسبترینی کو ستر مکمل لوحه لر وارددر .

شیمیدی ، تورک لسانک ، اورخون و اویغور لسانلری کی ، عین زمرهده [۱] منسوب اولسنه نظرأ ، تورک یازینسک ، اورخون و اویغور یازیلری ایله مناسقی اولوب اولدیی آرایه .

اورخونجه یازینک منشائی آراجیه اولدیی دیتور . اورخونجه یازی ایله یازیلوب ایوم معلوم اولان اک اسکی کتانه میلادک ۷۲۶ سنه سته یعنی جرئتک ایکنجی عصرینه عائددر . اورخون یازینی کندینه مخصوص بر اصوله مالکدر . مثلاً بولسانده (و) و (ه) حرفلری یوقدر . (ش) و (ژ) حرفلرینک تلفظی بعضا بربرینه قاریشدر .

اویغورجه یازی ، اورخونجه یازی به نسه دها یکیدر . اویغور یازینی ، سوریاچه یی قرائتی اولان و استرونکیو [۲] تسیمیه اولان یازین شئت ایتشدر . سوریاچه ایسه نبطیه جندن چیقمشدر . استرونکیو یازینی ، سوریاچه دن سوریاچه ، نبطیه جندن چیقمشدر . بوقارده ذکر یکنی و عرب یازینسک اک اسکی نوعی تشکیل ایدن خط کوفی دخی نبطیه جندن چیقمشدر . دیتک ، شیمیدکی قوللاندیغیز تورکجه یازی ایستره عرب یازیلندن ایستره اویغور یازیلندن چیقین ، یته نبطیه بردر ، یعنی تورکجه یازینک اک صوک منشائی عرب یازینسک منشائی تعقیب ایتدیک صفا عاده کو سترلرکی وجهله ، کتانهجدر .

بو مشترک منشاه رغمأ ، اویغور القیاسک بعض خصوصیت احواله مالکدرک تورکجه یازینک ، اویغورجه دن آلتدینجه و بالعکس عربجه یازینن آلتدینجه دلالت ایدر . مثلاً اویغور الفبای ۱۷ اشارتدن یعنی حرفندن عبارتدر . بونلر میاننده بر اشارت وارددرک (ز) (ذ) (س) (ط) (ص) (ض) یعنی تلفظلری «دیشلر» اغانه سیله اجرا ایدیلن حرفلرک صولرلی افاذه انکجه خدمت ایدر . بوندن بشقه اویغورجهده (ح) حرفی صائته ، صامت دکلددر . (و) فرانزجه (v) کی تلفظ اولتاز . حالبوکه اسکی عربجهده یعنی ۲۲ اشارتدن عبارت اولان وایچه ترتیبی تعقیب ایدن عربجهده (ز) (س) (ص) حرفلری ایچون آیری آیری [۱] یوزمه ، اوال-آلای لسانلری زمره سیدر .

تورکجه ، اورخونجه ، اویغورجه ، فنیجه ، مجارجه ، طونفوزجه موغولجه یوزمهده داخلدر دیتور . قط اوال-آلای تعبیرینک احتوا دائره سنک اوقدر کنیش اولدیی هنوز علم اثبات ایتامشدر . مثلاً بو لسانلر میاننده ک تورکجه ، اورخونجه و اویغورجه ک عین زمرهده منسوب و فنیجه و مجارجه و بلسکه ساموا . دیتجه ک قربت لسانییه مالک اولدقلری علماً ثابتدر . حالبوکه تورکجه ، طونفوزجه ، موغولجه ک قرائتلی ، و نورکجه ک موغولجه به بویک مشابهنه رغمأ ، بویوک ایک لسانک قربت مناسقی هنوز علماً تعین ایتامشدر .

Stronghilo [۲] یوناچه بر کله اولوب «یووارلاق» دیکددر . [۳] (ذ) (ط) و (ض) ی ذکر ایتدک . بواوچ حرف بالنسبه یکیدر . (ذ) حرفی (د) دن ، (ط) حرفی (ط) دن ، و (ض) دن انکشاف ایتشدر .

اشارت را وارد. (و) حرف ایسه هم صائت هم صامت در شمدی بر سوال وارد اولیور. مجباً توکرک، نه وقت حروف عربیه بی قولانته باشلامشاردر؟ بو سواله، شیدیدک، ظلمت ایله جواب ویرلیمز. چونکه توکرک مختلف مکتلرده یاشادقلری ایچون، هانکی مملکتک تورکرک دها اول عرب یازیسی قبول ایشدقلری تعین ایتک مشکدر. شوقدر وارک، تورکرک عربل ایله عالسده بولندقلری و عربلرک ثانیوی آلتندده الفقلری آتند اعتباراً، عربجه یازینک تورکرک آرمسدنه تعداً بک باشلامش اولسی وارد خاطر اولیلیر. عربلرک تورکرک ایله محاربه ایلری، تقریباً میلادک ۷۱۶ سنه سنه طوغری تصادف ایدور. احتمالک بو محاربه دن سکده، تورکجه یازی، عربجه یازینک ثانیوی آلتندده قلشدور. [۱]

بوتن بشفه دیکر رسوال وارد اولیور تورکرک نوفت اسلامی قبول ایشددر؛ تاریخ، تورکستان تورکرک میلادک ۹۰۰ سنه سنه طوغری اسلامی قبول ایشدقلری قیدایدور.

یوقارد، تورکجه یازینک عربجه یازین آلتدنی سولیشدور. بو دفعه عرب الفبائی تشکیل ایدن حرفلرک انکشافی حقتده بر قاج معلومات ویرم: عربجه، سای برلسان اولدنی ایچون، بولانده قولانلایان حرفدده، سای اولان کتعاچه حرفلرک ترتیبه تقییب ایشددر. یونک ایشدک دلیلی «ایجد» ترتیبده آرا مالی. بو ترتیب بروجه زردر. ایجد هوز حلی کانی سغفس قرشت تخذ ضطغ. غربی افریقا عربلری بوسوک دوت کلهی صفتی قرشت تخذ طغش طرزینده یازارلر. بولکله کلهی منقش حقتده مختلف روابتر وارد [۲]. مجموعه قبول اولنش بر فکره کوره، ایجد ترتیبی تشکیل ایدن کلهلر، اجنی اولوب ایلک حرفلری بر ماده اصلیدر. اسکی عربلردن بعضیلری، جمعه ایرتسی کونته ایجد؛ یازارده، هوز؛ یازار ایرتسی کونته حلی؛ صالیه، کلن؛ چهارشنبه؛ سغفس؛ پنجشنبه؛ قرشت وجمعه؛ عربیه نسبه ایدرلری [۳]. جمه کله «عربیه» تعبیریه افاده ایدلری ایچون، اولانده عربجه الفباک ۲۲ حرفه تشکیل ایتدیکنی برعالم استدلال ایتک ایتسور [۴]. چونکه پنجشنبه معناسی افاده ایدن «قرشت» کلهسی، الفباک صوک حرفلری تشکیل ایدیدور، یعنی جمعه دیمک اولان عربیه [۵] بی [۱] اویغورجه یازی، بمرتک ملوزنجی عصرینه قدر، خواض لاسی اولورق، یازله دوام اولمشدر. (تجیب عاصم بک شرح ونقل ایتدیک احمد بن محمود یونک کله اثری اولان «هب الخاق» کله برنجی قسمنک باشلاچینجه صراجت اوله).

[۲] تاج العروس، (مصرده مطبعه خیریه دایک دفعه اولورق بمرتک ۱۳۰۶ سنه سنه صالشدور) جزء ۱، صفحه ۲۷۵.

[۳] Arabic, Ed. William Lane [۴] English Lexicon جلد ۱، صفحه ۴. Grammaire arabe, de Sacy [۵]

[۵] فکر مزه کوره، عربیه کله سنک اصل عربجه در ereb اوقونان (عرب) عربجه کلهسی، ایتلم، و باخوسی جمعه ایرتسی کونته قندم ایدن کوندرک اوده جمعه دیکدر، یونکله، یهودی بارامارنه قندم ایدن کونله دخی تطبیق اولیورک بوی کونلر، جمعه عد اولیورلر.

افاده ایتک ایچون بشفه حرفلر قالیور.

«ایجد» اصولی ترتیبی، عربجه و سوریایه (یونک، عربجه کتعاچه زمردنک بکانه تمثیلدر) الفبا ترتیبلرک عیندر. بو ایکی لسانک الفبای ۲۲ حرفدن عبارت اولوب، بعضی حرفلری علاوه اولان فقهلر واسطه سیله تلفظلری دکیشر. مثلاً عربجه (ب) حرفک ایینه و سوریایه (ب) حرفک اوسته بر نقطه قونورسه b، و عربجه (ب) نقطه سز اولور و سوریایه (ب) حرفک الته بر نقطه قونورسه v کی تلفظ اولور. عربجه ده مواش بر نقطه اصولی استعمال اولمشدر. بو اصولک سبب استعمالی، هرور زمان اولور حرفلرک دها بیسط بر شکل آللردن و یوپوزدن بر قاجنک بربرینه مشابته ایتک باشلاملردن ایلری کیشدر. ایشته بو بیسطلشدیرمک ثانیوی ایله حصوله کان مشابته دفع ایتک ایچون، بروساطه تفریق و تمیزک تحریسه لزوم کورولشدور. ندمرجه [۱] ونیطلجه یازارده امتثالاً، سوریایه (ب) شکللری بر اولان (د) و (ر) حرفلری بر بردن آیرمی ایچون (د) ک آلتنه بر نقطه و (ر) نک اوسته بر نقطه قونمشدر. عربجه قبول اولان بواصول اقتضاسیجه، بیسطلشدیرمه سیلیه بربرینه بکزمه ک باشلایان اسکی حرفلردن یعنی ۲۲ حرفدن بعضیلری و وقیقله یالکز بر اشرانه مالک اولان حرفلرک شکلازی، مختلف فقهلر واسطه سیله تفریق و تمیز ایشددر. بربرینه بکزمه ک باشلایان حرفلر: ب، ت، ی، ر، ز؛ ق، ف، و وقیقله، یالکز بر اشرانه مالک اولان بشفه حرفلر بکزمه یین حرفلر: ث، ح، د، ص، ط، ع، در. یالکز بر اشرانه مالک حرفلرک فقهلری تعداد یالکیدن نقطه علاوه ایدلشک، بو صوک آتی حرفدن، ث، خ، ذ [۲]، ض، ظ، غ میدانه کیشدرک بونلر ایکی کلهه طوبلاقیلر ایسه، «تخذ ضطغ» اولورق ایجد ترتیبک بایشته علاوه ایدیلن ایکی کلهی تشکیل ایدرلر. بو آتی حرفلر الفبا سنک اصلاً متشکل اولدنی ۲۲ حرفه نسبه یکیدر. یونک یوبله اولدنی حرفلرک افاده ایشدقلری قیمت عددیلری دخی مؤیددر [۳]. ملاحظات سابعدهن آکلاسیلیورک بر لسانده یکی حرفلرک ایجادی او لسانده حسن ایدیلن بر احتیاجک

[۱] شام شریفک شرق میالیدسنده کاش ندمر شهری لسانیدر. ندمر، تاریخ میلاددن بدأ ایله تدیجاً کسب سطوت ایدرک میلادی ۲۶۰ سنه سنه سکده بتون سوریه بی اداره سی تحت آیشددر. [۲] اسکی زمانده عربجه ده یهودی کلهسی (د) ایله یازیلایر ایدی. بالآخره «یودی» یعنی (ذ) ایله ده یازله باشلادی. بو مثال، تلفظک عربجه اوزرینده تأثیرینی یازر بر صورتده کوستر. (تاج العروس، جزء ۲، صفحه ۵۸۵) [۳] ایجد اصولیه ترتیب اولنش صوک حرف (ت) اولوب قیمت عددیه سی ۴۰۰ در. حابوکث، ۵۰۰؛ خ، ۶۰۰؛ ذ، ۷۰۰؛ ض، ۸۰۰؛ ظ، ۹۰۰؛ غ، ۱۰۰۰ افاده ایلیر.

تجیه سیدر. مثلاً مصر عربجه سنده (و) حرفی فرانسزجه (v) کی تلفظ اولیوب انکلیزجه (w) کی تلفظ اولور. فقط بعض کلهلر فرانسزجه (v) تلفظی و برمک ایچون، (ف) اوزرینه ایکی نقطه دها علاوه اولندی. مثلاً آووقات کلهسی، آقووات (ف) اوزرینده اوچ نقطه وارد) شکلنده یازیلیر و avocat اوقوور.

تورکجه الفباک (ب)، (ج)، (ذ)، حرفلری بمجمعهن آلتدوق، (اصلری) (ح)، (ز) ایدی. عربجه الفبا، نه یانچون ایجد ترتیبی محافظه ایشامش ونه زماندیری شیدیدکی ترتیبه کیرمشدر؟ بو سوالک برنجی قسنه جواب ویرم. یوقارد سولیدیک کی حروف عربیه بربرینه بکزمه ک باشلادقلری وقت، بکزنر حرفلر بر آرایه کتیلرلرک بوسورلر ایجد ترتیبه خلی کلدی. سوالک ایکنجی قسنه کتله، بو بابده قلی برشی دینه س. فقط اسکی عربجه قاموسلر، بو الفبا ترتیبی حقتده بزه آرزوچ بر فکر ویرلر. مثلاً، «کتاب العین» [۱] نامندک ک اسکی عربجه قاموسک ترتیبی شیدیدکی الفبا صره سیله دکل، بلکه حروف عربیه ک غیر خطری اعتباری صره سیله نظم اولمشدر. بو ترتیب، الک الفبا باشلاچینق برده غ ایله باشلایدرق آتیدیک صره فی تعقیب ایدیدور: ح، خ، غ، ق، ک، ج، ش، ص، ز، ط، ذ، ث، ر، ن، و، م، وای.

«تذیب اللغة» [۲] قاموسده «کتاب العین» ک ترتیبه رعایت اولمشدر. فقط کتاب الحیط [۳] و «کتاب المجمل فی اللغة» [۴] قاموسلری، شیدیک الفبا صره سنه کوره ترتیب اولمشدر. فقط بو صوک ایکی قاموسدن دها یکی اولان «کتاب الحکم و الحیط الاعظم» ک [۵] ترتیبنده کتاب الینک ترتیبی کوزده دیشدر.

عرب یازیسی ایله الفبا سنه دایر شمدیه قدر سرد ایتدیکمز مطالعاتک کافیسی، عرب یازیسی ایله الفبا سنده بشفه برشی اولیان شیدیدکی تورک یازیسی ایله الفبای سنه حقتده وارد اولقله، سوزنه نهایت ویرلشدور.

آدرام غلاتی

[۱] بو قاموسک تألیف الخلیل بن احمده اسناد اولیور. موی الیه، بمرتک ۱۶۰ یاخود ۱۷۰ سنه. لرند وفات ایشددر. لایندن کیتبخانه سنده محفوظ بونان «کتاب فمعی الحروف» نام یازمه کتاب، کذلک الخلیله اسناد اولیور.

[۲] الازهرکین آریدر، موی الیه بمرتک ۲۰۲ سنه سنه کوله و ۲۷۰ ده وفات ایشددر.

[۳] مؤنی ابواسم بن عباد الصاحب. موی الیه بمرتک ۳۲۶ ده کوله و ۳۸۵ وفات ایشددر.

[۴] مؤنی ابوالحسن ابن فارسدرک بمرتک ۳۹۵ سنه سنه وفات ایشددر.

[۵] مؤنی ابوالحسن علی بن اسماعیل المری ابن سیدادرک بمرتک ۴۷۸ سنه سنه وفات ایشددر.